

Lars Erik Larsson:

Sörmländska spelmän

En bok som aldrig blev tryckt.

Successivt utökad och illustrerad.

[Läs efterskriften!](#)

Klicka på namn i listan så kommer du till resp. person:

Vi välkomnar ändringar, tillägg och foton!

FANBERG ANDERS fiol	3
FERM fiol, sång.....	3
FICK GUSTAFVA sång.....	3
FIOL-FREDRIK se FREDRIKSSON EMIL GEORG.	3
FLODQVIST ANDERS fiol.....	4
FLODQVIST FRANS GUSTAF fiol	4
FOGELSTRÖM ERIK ADOLF LEONARD fiol.....	4
FORSBERG SVEN FILIP fiol	5
FORSMAN CARL JOHAN RICKARD fiol	5
FORSMAN KARL FREDRIK RUTGER fiol.....	6
FREDLUND CARL JOHAN fiol	6
FREDMARK YNGVE DAVID fiol	6
FREDRIKSSON EMIL GEORG, "FIOL-FREDRIK" fiol.....	6
FREDRIKSSON JOHAN fiol.....	7
FREDRIKSSON JOHAN ALBERT fiol	8
FRICK GUSTAF LUDVIG fiol	8
FRICK KNUT HJALMAR fiol	8
FRODIG KARL FREDRIK RUTGER se FORSMAN KARL FREDRIK RUTGER.....	8
FROHM ANNA CHRISTINA fiol	8
FÅGELIN ERIK VILHELM fiol.....	10
FÅGELIN JONAS fiol	10
FÄRGAREN se VAHLSTRÖM JOHAN ERIK.....	10
GABRIEL I ÅBROSTUGAN se JONSSON GABRIEL.....	10
GABRIELSDOTTER CAROLINA ALBERTINA sång.....	10
GAMMELÄNGEN se ANDERSSON ERIK	11

GILLBERG CARL LUDVIG fiol	11
GLABOLN d.y. se JONSSON FREDRIK.....	11
GLABOLN d.ä. se LARSSON ERIK	11
GOGMAN KARL ARVID fiol	11
GRANEBERGARN se EDLUND AUGUST HILMER.....	12
GRANLUNDS PELLE se ERICSSON PEHR	12
GRINDSTUGEN se GUSTAFSSON ANDERS GUSTAF	12
GUMMETORPARN se LARSSON GUSTAF	12
GUSTAFSDOTTER ULRICA CAROLINA sång	12
GUSTAFSSON ALMA LOVISA sång	13
GUSTAFSSON ANDERS FREDRIK fiol	13
GUSTAFSSON ANDERS GUSTAF, ”GRINDSTUGEN” fiol	13
GUSTAFSSON AUGUST FERDINAND, ”NYFFEN” fiol	13
GUSTAFSSON BROR HJALMAR fiol.....	14
GUSTAFSSON ERIK ALBERT fiol och klarinett	14
GUSTAFSSON ERIK ALFRED fiol	15
GUSTAFSSON-WALL GUSTAF ALBERT fiol	15
GUSTAFSSON GUSTAF ALBERT fiol	17
GUSTAFSSON JOHAN ALBERT fiol.....	18
GUSTAFSSON JOHAN ALFRED fiol.....	18
GUSTAFSSON JOHAN AUGUST, ”BLINDA JOHAN” fiol.....	18
GUSTAFSSON JOHAN ERIK fiol, klarinett.....	18
GUSTAFSSON KARL FERDINAND fiol	19
GUSTAFSSON KARL GUSTAF fiol.....	19
GUSTAFSSON CARL JOHAN fiol.....	19
GUSTAFSSON KARL OSKAR EMIL fiol	19
GUSTAFSSON CARL OTTO GUSTAF fiol.....	20
GUSTAFSSON KLAS AUGUST fiol.....	20
GUSTAFSSON OTTO fiol.....	20
GÖSSE-KALLE fiol.....	20
EFTERSKRIFT	21

FANBERG ANDERS fiol

Oidentifierad spelman från Floda s:n.

Född omkring 1800.

Han lär ha haft 100-tals polskor på sin repertoar.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

FERM fiol, sång

Soldat och sångare från Floda s:n.

Spelmannen Erik Lindell spelade flera vismelodier efter Ferm, som gärna sjöng om sitt civila yrke, skomakarens. Två visor, som ansågs vara speciella, upptecknades av G. Wetter efter Erik Lindells fiolspel. Det var den unika Skomakarvisan och Gesällvisan.

”Man förmodar, på grund av melodibyggnaden, att musiken är långt äldre än texten, som skrevs under senare hälften av 1800-talet. Kanske härrör visan från medeltiden. Melodin gick dock vidare från generation till generation, och när Ferm tog del av den, skrev han en text till den. Märkligt är också att Skomakarens visa går i moll, trots att textinnehållet är muntert.”

Så skrev sign. Petra i tidningen Folket den 25/8 1966 och fortsatte:

”Ferm beskrev en skomakares viktiga plats i samhället och avslutade visan med en liten monolog, som så småningom ledde in på hans minnen från gesällåren. Så kom Gesällvisan till med samma musik som föregående visa, men med annan text:

Jag minns de glada dagar
från mina läroår,
då det fanns krummelagar
som nu tillbaka står.
Då själva mästarns gumma
i vadmalskläder gick
och döttrarna ej dumma
fasoner lära fick.

Ferm var ett original, som komponerade och diktade. Han var glad i spriten också, och brukade bli lite högljudd och besvärlig, när han fick för mycket av det goda i sig. När det hölls bröllop i bygden, inbjöds han därför aldrig att närvara förrän på festligheternas tredje dag. (På 1800-talet firades vanligtvis bröllop under flera dagar)

Men då kom Ferm med fiolen under armen och med ett nydiktat poem till bruden. Och medan Ferm förde ut bruden i dansens virvlar spelades en speciell brudpolska: Fermens polska.”

FICK GUSTAFVA sång

Hustru från Vedeby, Björkviks s:n.

Född 5/6 1824 i Kattnäset, Björkviks s:n.

Dotter till soldaten Lars Fick och Anna Greta Simonsdotter.

Gift med drängen Johan Fredrik Jansson.

Hennes son Johan Albert Ekvall var en duktig fiolspelman.

Gustafva sjöng både polskor och andra gamla låtar och melodier, ibland med ord, ibland utan, men då trallade hon dem. Sonen spelade många av dessa melodier och flera av dem upptecknades av N. Dencker.
(ULMA acc. nr. 22290:4)

FIOL-FREDRIK se FREDRIKSSON EMIL GEORG.

FLODQVIST ANDERS fiol

Torpare från Kvighagen, Gillberga s:n.

Född 9/8 1818 i Krukmakartorp, Floda s:n.

Son till torparen Anders Klang och Maria Andersdotter.

Gift med Brita Sofia Österlund.

Hans son Frans Gustaf Flodqvist och dottersonen Johan Henrik Thorsell var även duktiga fiolspelmän.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

FLODQVIST FRANS GUSTAF fiol

Torpare från Kvighagen, Husby Rekarne s:n.

Född 11/3 1856 i Kvighagen, Gillberga s:n.

Son till spelmannen och torparen Anders Flodqvist och Brita Sofia Österlund.

Gift med Maria Fredrika Kreuzlock.

Systersonen Johan Henrik Thorsell var en anlitad fiolspelman.

Anmärkningsvärt är att Flodqvist bodde i Kvighagen Husby Rekarne s:n och var född i Kvighagen, Gillberga s:n.

FOGELSTRÖM ERIK ADOLF LEONARD fiol

Tågmästare från Stockholm.

Född 4/11 1881 i Björklunds backstuga på Garpsätters ägor, Kila s:n.

Son till Erik Albert Linus Fogelström och Anna Margareta Fröström.

I en artikel i tidningen Folket den 11/2 1964 stod att läsa bl. a. följande:

”Erik Fogelström föddes i Kila, sex fjärdingsväg från det fattighus där Blinda Kalle tillbringade största delen av sin levnad. Den senare påstod att Fogelström var hans 32:a elev och av dem lär fem eller sex ännu finnas i livet.

Fogelström började som 14-åring arbeta i en prästgård och fick gno hårt från arla morgon till sena kvällen för 50 kr om året. År 1900 tog han anställning vid järnvägen och stannade där i 42 år. Han har flitigt brukat sin fiol ända från det att han under konfirmationstiden spelade vid logbaler och måste smyga sig dit och därifrån för att inte råka ut för prästen. Noter lärde han sig dock inte förrän efter pensionsåldern, men ingen har dock varken förr eller senare klagat på hans musik.

Sture Nilsson Tre Rosor berättar i Sörmlandslåten nr 2-3 1971 om Fogelströms 90-årsdag och delar av uppvaktningen vid densamma:

”Vi fann Erik mitt i ett tacktal till ett tiotal redan anlända gäster. Vi fann en, trots nittio år på nacken, frisk och rörlig spelman, även om minnet åldrats med sin man.

Tre av Eriks döttrar hade tidigast på morgonen gratulerat sin far – Berta, Signe och Elsa. Signe och Elsa hade fullt upp att göra med gäster, blommor och telegram från vänner, som Erik under sitt långa liv förvärvat. Erik talade om flydda tider, sin uppväxt intill Kolmården och möten med spelmän. Så kom fiolen fram och vi fick höra den låt han mindes bäst, Fermens polska.

Men fiolen, som under flera år inte klingat, var, som han sade, ”knarrig” och ett försök att få liv i den med Skräddarkadriljen från Gotland misslyckades. Han sade att fioler som människor åldras och båda blir knarriga om dom inte pysslas om.

Vi fick vid vårt avsked med en hälsning till spelmännen i Sörmland:

– Hälsa mina vänner i Sörmlands Spelmansförbund, tacka dem för alla de vackra minnen jag har därifrån, tacka för alla vackra dagar och melodier, tacka för alla glada minnen jag nu ibland drömmer tillbaka till under ålderns dar.

Gäster kom och gick, rummet blev en sommardag av blommor, telefonen gick varm, Erik och hans döttrar hade en hektisk dag; ändå återstod kvällen med gäster och middag.

Ja, så ska en gammal spelman firas.”

Gustaf Wetter tecknade upp flera låtar efter Fogelström och de flesta upptecknades den 18/1 1964 och de ingår nu i Wetters samling Sörmländska låtar.

En av fiolerna i Fogelströms ägo är tillverkad av Christian Fredrik Bauer år 1782 och bär inskriptionen: ”Statuaris Cremonalis faciebat”.

Vid Fogelströms bortgång 1975 skrev G. Wetter om den gamle spelmannen:

”Erik Fogelström, Karlavägen 42, Stockholm, har slutat sin långa levnad. Han var vid sin död 94 år gammal, Södermanlands Spelmansförbunds äldste medlem. Mycket hade han att berätta om fattigdomen och kampen för brödfödan i sin barndom. Då var det lyckligt att kunna spela bort sorger och bekymmer, ty spela det kunde den fattige pojken från Kila redan i barndomen.

Erik var elev till Blinda Kalle i Stigtomta, ej att förväxla med en positivspelare på Djurgården i Stockholm med samma namn.

Så sent som 1957, då Södermanlands Spelmansförbund spelade för kungen på Uppså kulle, var sex av Blinda Kalles elever med, bland dessa givetvis Fogelström.

60 låtar lärde sig Erik i barndomen av sin lärare.

– Spela rent, håll takten! var ideliga förmaningar till eleverna, och dessa förmaningar glömde aldrig ’Fogel’. Han gick under det namnet i spelmanskretsar. Han kunde både hålla takten och spela rent. Det visade han 1964 vid 83 års ålder. Sedan drygt 20 år var han då pensionerad tågmästare. 26 låtar tecknade jag då upp efter honom, och det får väl anses vara huvudparten av Blinda Kalles repertoar, mest pols kor av mazurkatyp, som ’Fogel’ spelade i mycket raskt tempo, samt några ålderdomliga valser.

Erik Fogelström hade ett ovanligt minne. Han spelade låtarna precis så, som han lärt sig dem av sin blinde lärare 70-75 år tidigare. ’Fogel’ var lågmäld, nästan tystlåten, och tillhörande de stilla i landet. Han var alltid snygg och prydlig. Under slutet av hans levnad avtog – på grund av hans höga ålder – både kropps- och själskrafterna, men vi sörmländska spelmän minns honom från hans krafts dagar, då han spelade på sitt värdefulla instrument och svingade sin stråke med kraft och schwung. Hans vänlighet och goda kamratskap kommer vi ej heller att glömma. Vila i frid, gamle, gode spelman. Vännen Gustaf Wetter.”

FORSBERG SVEN FILIP fiol

Åkeriägare från Katrineborg, Vadsbro s:n.

Född 26/8 1892 i Katrineborg, Vadsbro s:n.

Son till statdrängen Erik Gustaf Forsberg och Erika Amanda Eriksson.

Gift med Arya Vilma Sevira Holm.

Forsberg erhöll Zorns silvermärke 1945.

FORSMAN CARL JOHAN RICKARD fiol

Träarbetare från Oxelösund.

Född 7/2 1870 i Skarastugan, Tunabergs s:n.

Son till spelmannen och båtsmannen Karl Fredrik Rutger Forsman och Maria Sofia Nylund.

Död 17/8 1954.

Gift med Emma Kristina Westerberg.

Vid tolv års ålder började han spela fiol och blev med tiden en mycket anlitad och eftertraktad brölloppspelman, som ibland måste tingas långt i förväg.

Sina melodier har han dels från en smålänning vid namn Svensson, som han i sin ungdom sammanträffade med, dels efter fadern.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Andersson upptecknade 25 låtar efter Forsman år 1936. Gustaf Wetter har också minnen av Forsman:

”När jag låg inkallad i maj och juni 1944 och hade min förläggning vid Järnverket i Oxelösund, hade jag endast omkring 1 km till vännen Forsmans stuga. Jag besökte honom ofta och passade då på att teckna upp hans låtar. Jag hade då inte tillgång till Olof Anderssons uppteckningar, varför jag också tecknat upp några, som förut redan upptecknats.

I Bygdegården var vännen Forsman mycket väl sedd och var ofta där engagerad som spelman på gillen, kalas, födelsedagsfester o dyl. Forsman var en försynt, stilla och fin man. När han spelade, såg han så hjärtans glad ut. När han gick på sin tomt och pysslade med sina båtar, fiskredskap eller trädgårdsland, såg han ut som en riktig tomtegubbe. Det var för mig högtidsstunder att få slita mig ifrån det militära och sitta hos den rare Rickard Forsman och teckna låtar. Det är stunder som jag inte glömmer.

Han dog 1954 och fick plågas länge, innan döden kom som en befriare till den 84-årige spelmannen.

Efter fadern och en småländsk spelman, som hette Svensson, hade han sin huvudsakliga repertoar.”
(ULMA acc. nr. 27996:1)

FORSMAN KARL FREDRIK RUTGER fiol

Båtsman från Skarastugan, Tunabergs s:n.

Född 30/4 1838 i Björka, Stigtomta s:n.

Son till drängen Carl Fredrik Forsman och Maja Greta Carlsdotter.

Död 1890.

Gift med Maria Sofia Nylund.

Som båtsman bar han namnet Frodig.

Han ansågs vara en duktig spelman med en rik och skiftande repertoar. Många av hans melodier spelades av sonen Rickard Forsman, som också var en framstående spelman.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

FREDLUND CARL JOHAN fiol

Statdräng från Amerika Janslunda, Överselö s:n.

Född 2/3 1868 i Säby, Aspö s:n.

Son till lantbrukaren Carl Fredlund och Brita Jansdotter.

Gift med Emma Sofia Karlsdotter.

Han flyttade som nästan nyfödd med sina föräldrar till Han nämns av Olof Andersson i dennes samling låtar, och ett fotografi av honom finns i Strängnäs (Arkivarie Wolter Ehn)

Christina

Överselö s:n.
Sörmländska museum.

FREDMARK YNGVE DAVID fiol

Kvarnarbetare från Mölnbo kvarn, Vårdinge s:n.

Född 19/6 1907 i Vårdinge s:n.

Son till mjölnaren och häradsdomaren Carl Johan Fredmark och Anna Kristina Barlana Nilsson.

Medlem av SSF. Notkunnig.
(SUR spelmansregister)

FREDRIKSSON EMIL GEORG, ”FIOL-FREDRIK” fiol

Verkstadsarbetare från Nynäshamn.

Född 2/7 1886 i Norra Råda s:n Värmland.

Gift med Hildur Maria Andersson.

Signaturen Inger skrev i Nynäshamns-Posten den 2/7 1946 en artikel om Fiol-Fredrik i samband med dennes 60-årsdag, ur vilken jag citerar:

”Han kallas Fiol-Fredrik av hela Nynäshamn – verktygssvarvaren Georg Fredriksson, och han gör själ för namnet. I själva verket är han vår stads ende motsvarighet till forna tiders bygdespelmän, men så har han också äkta spelmansblod i ådrorna. Hans morfar var en känd spelman, också fadern drog låtar på sin fiol. Därtill kommer att han är värmlänning. Fiol-Fredrik kommer heller aldrig mer till sin rätt än när han i sin vackra Värmlandsdräkt med fiolen under hakan spelade någon gammal folkdans går i spetsen för sin stads folkdanslag. Han och hans fiol har också, sedan han år 1905 kom till detta samhälle, spritt glädje var de dragit fram alltifrån den första gången de spelade till dans på den första primitiva dansbanan vid Nicksta och i den primitiva sk klubblokalen vid Lövlundsvägen, tills de skötte musiken till biografernas stumfilmer eller spelade klassiskt i Nynäshamns musiksällskap.

Ändå får musiken endast höra fritiden till. Dagens flesta timmar är Georg Fredriksson verktygssvarvare vid telegrafverkets verkstad, en skicklig yrkesman med en ovanligt gedigen såväl praktisk som inte minst teoretisk utbildning bakom sig. När han tisdagen den 2 juli blir 60 år och lämnar sina verktyg är det emellertid inte för att gå in i en viloperiod som förberedelse till ålderdomen. När man är familjefar med tolv barn, därav två ännu i skolåldern, har man inte råd att bestå sig med en lyx som överksamhet, och förresten ännu mindre lust till det, när man äger Fiol-Fredriks andliga och fysiska spänst. Fiolen får visserligen liksom hittills finna sig i att endast höra fritiden till, men verkstaden utbytes mot ett eget hönseri och Nynäshamn mot Sorunda.

Vi kommer att sakna spelmanen Fiol-Fredrik, men också människan Georg Fredriksson, hans ansikte med de regelbundna fina dragen, hans stilla kloka väsen och den ur naturligt vänlighet sprungna älskvärdhet, som gjort honom till Nynäshamns gentleman nr 1.”

Från barndomshemmet i Värmland och efter skolgång i Filipstad och Stockholm, diverse arbeten på olika platser, kom Fredriksson till Nynäshamn 1905, arbetade några år inom järnvägen och 1919 kom han till telegrafverkets verkstad som verktygssvarvare, och i den tjänsten var han verksam till 60-årsdagen, varefter han som sagt blev hönseriägare i Sorunda.

Om bakgrunden till sitt musikutövande berättade han:

”Mer än sju år var jag inte, när jag första gången började fingra på en fiol. Det skedde i all hemlighet och den första melodin jag lyckades att ta ut var en fiskarsång, som jag hört en blind gubbe gå omkring i gårdarna och sjunga till en flickas gitarrackompanjemang. Men strängarna sprang ideligen. Far klagade hur usla sensträngarna hade blivit på sista tiden och köpte för var gång hem dyrare och bättre strängar – med samma resultat. Nå, en vacker dag överraskade han förstas mig och fiolen.

– Nu förstår jag varför strängarna inte håller, anmärkte han, och därefter blev det han som lärde mig greppen.

På läroverket i Filipstad fick jag sedan två timmars musikundervisning, dock inte i fiol utan i flöjt. Huvudsaken var ju att jag fick lära mig noterna. När jag reste hem till första jullovet, hade jag en del skalor med mig.

– Kan du de här när du kommer tillbaka, får du komma in i skolorkestern, sade musikläraren.

Jag blåste så att jag höll på att mista andan hela julferien, kom in i orkestern och fick därigenom den maktpåliggande skyldigheten att lära två andra elever vad jag själv lärt på flöjt.

Fiolen följde mig troget, men inte förrän jag kom in vid järnvägen i Nynäshamn fick jag någon verklig utbildning. De fria resorna möjliggjorde nämligen lektioner för en violinist vid konsertföreningen i Stockholm, och på ett enda år lärde jag då av min lärarinna mer än jag kunnat lära mig själv på tio.”

Tiden gick och Fiol-Fredrik utvecklade sin musikalitet. Han spelade dansmusik, klassisk musik, sjöng i kör och spelade amatörteater.

På ålderns höst fann han nöje både i sin musik och bland sina höns, som han skötte med samma värme och ömhet som sin kära fiol.

Även om Fiol-Fredrik inte kan räknas till de genuina bondspelmännen, så var han i alla fall en uppskattad och skicklig musikanter, som betydde mycket för musiken i sin hemtrakt.

FREDRIKSSON JOHAN fiol

Bonde från Hjulesta, Floda s:n.

Född 2/7 1845 i Hjulesta, Floda s:n.

Son till bonden Fredrik Olsson och Anna Pehrson.

Gift med Anna Lovisa Ersson.

Sonen Erik Arvid Johansson var även en omtyckt fiolspelman.
(Katrineholms-Kuriren den 14/9 1959)

FREDRIKSSON JOHAN ALBERT fiol

Bondeson från Salinge, Stigtomta s:n.

Född 21/2 1862 i Bärbo s:n.

Son till hemmansbrukaren Fredrik Andersson och Catharina Charlotte Ersson.

Han spelade tillsammans med Blinda Kalle vid midsommardanser på Näs i Stigtomta under 1880-talet.
(Wetter Gustaf, Sörmländska låtar)

FRICK GUSTAF LUDVIG fiol

Grenadjär från Sundstugan, Vrena s:n.

Född 21/5 1854 i Stenbecka, Stigtomta s:n.

Son till soldaten Abraham Schöld och Johanna Fredrika Pehrson.

Gift med Karolina Charlotta Mossberg.

Hans systerson var också en duktig fiolspelman och hette Johan Erik Lilja.
(ULMA acc. nr. 4143)

Även sonen Knut Hjalmar Frick var fiolspelman.

FRICK KNUT HJALMAR fiol

Fiskare från Halla s:n.

Född 7/6 1877 i Sundstugan, Vrena s:n.

Son till spelmannen och grenadjären Gustaf Ludvig Frick och Karolina Charlotta Mossberg.

Död 1910.

Hans repertoar bestod mest av s k nittiotalsmusik, men han hade även lärt sig äldre melodier, vilka han dock sällan spelade. Han lär ha betytt mycket för Ivar Hultströms tidiga utveckling som spelman.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

FRODIG KARL FREDRIK RUTGER se FORSMAN KARL FREDRIK RUTGER.

FROHM ANNA CHRISTINA fiol

Violinpedagog från Solna.

Född 2/2 1948 i Frustuna-Kattnäs församling.

Dotter till rallaren och banarbetaren Rolf Frohm från Norsjö, Västerbotten och Anna Margareta Frohm från Frustuna.

Christina började spela fiol 1957, då hon var 9 år gammal. Hennes första instrument var en liten 1700-tals fiol i originalskick, som hennes morfarsfar köpt vid Finnvik i Frustuna s:n någon gång på 1860-talet. Den hade då legat under en säng på gården i 45 år.

Christina berättar:

”Först lärde jag mig att spela lite på egen hand. Morfar lärde mig några av sina låtar. Några månader senare hade en lämplig fiollåda inköpts, och jag kunde ta med mig fiolen till skolan och spela upp mina låtar för fiollarinnan från Järna, Margareta Larsson. Hon blev min lärare i 10 år.

Mellan åren 1967-71 studerade jag vid Stockholms musikpedagogiska institut och hade Rudolf Forsberg som lärare i fiol och fiolmetodik. Båda dessa lärare har haft det gemensamt, att de inte haft något att invända mot min folkmusikaliska bakgrund utan hela tiden uppmuntrat mig i utövandet av denna musikform.”

På Christinas mors sida finns flera spelmän: Hennes morfarsfar Gustaf Larsson Björnlunda s:n, dennes son, alltså Christinas morfar Gustaf Albert Gustafsson och dennes son, Christinas morbror Nils Albert Gustafsson från Frustuna s:n.

På min fråga vilka äldre spelmän hon känner till, svarar hon:

”Svårt att svara på, eftersom jag ägnat mig åt att ta reda på så många. Jag är glad över att ha fått träffa och spela tillsammans med t ex Ivar Boström i Valla, Edvard och Arvid Pettersson från Vagnhärad, Edvard Pettersson från Fogdö, dessa sörmländska storspelmän. Men även spelmän från andra landskap såsom Jon Erik Öst och Jonas Erik Bergsman.”

Den sistnämnde, storspelmannen från Hälsingeskogarna och en av dem som startade Hälsinglands Spelmansförbund, berättar i Samuel Charters bok Spelmännen (tryckt 1979) om sitt möte med den väna Sörmlandsflickan: ”Det finns för mig så många värdefulla minnen, som inte borde falla i glömska. Men åldern tar ut sin rätt och från den trakt där jag nu vistas, har jag inte så mycket att berätta.

En sak får jag dock inte glömma. Jag mötte en dag en flicka som kom från läroverket i Gnesta. Hon bar en fiollåda under armen, och min nyfikenhet likmätigt måste jag fråga henne, om det gick bra att spela? Jo vars, sa hon dröjande och talade sedan om, att hon hette Kristina Frohm. (Ett namn som vi bör lägga på minnet!)

Jag blev hembjuden till 15-åriga Kristinas hem och fann till min förvåning – och förtjusning – att det hängde fyra fioler på väggen. På bordet låg noter från Hälsingland, ja, ni kan nog tänka er vilken inverkan detta hade på mig, den gamle hälsingespelmannen, som aldrig kunnat glömma sin hembygd och de lyckliga åren där.

Även jag hade min fiol med mig, och det blev en stunds trevligt samspel, en stund som gjorde att minnet av de tider då jag spelade tillsammans med mina pojkar åter blev så levande. Ja, det var som sagt, en underbar stund tillsammans med Kristina, hennes förtjusande föräldrar och hennes morbror ”Barrskogs-Nisse” med sitt dragspel.

Annars måste jag numera här nere i Sörmland leva på minnen från svunna tider – tider, som var så glada, ljusa och lyckliga.

Så långt Jon Erik Bergsman.

En annan spelman, betydligt yngre, Wille Grindsäter, berättar om sitt möte med Christina. Även detta är citat ur Charters bok:

”Å sen, speciellt en gång, så kom Thore Härdelin, min spelkamrat här sen många år tillbaka, dit på Stockholms spelangille å uppträdde där med Kristina Frohm, riksspelman, en tjej från Gnesta. Och dom två spelade där, och det var den första riktigt unga spelman som jag såg, det var alltså Thore va, och den här tjejen, Kristina Frohm, och då tänkte jag att va fan, jag har ju spelat lite fiol förut, när jag gick i skolan, så varför skulle inte jag kunna lira, när han kan lira, tänkte jag.”

Så låter vi Christina själv åter komma till tals:

”I min tidiga ungdom fick jag följa med mamma, pappa och morfar på de stora spelmansstämmorna i Julita på midsommar. Jag såg och hörde Gustaf Wetter rya med spelmännen och fick höra de gamle framträda. Det var nog då jag bestämde mig för att bli en av dem.

Första gången jag framträdde på en spelmansstämma var 1961 i Eskilstuna. Gustaf Wetter hade då följande kommentar:

– Hon spelar ju som en hel karl – om de nu ska vara nån heder med det, hejdade han sig.

1962 började jag spela med Thore Härdelin, på den tiden boende i Södertälje. Vilda hälsingepolskor övades in från noter. Jag lärde in färdigskrivna andrastämmor utantill, och vi repeterade per telefon för att sen sammanstråla på någon stämma och slå omgivningen med häpnad. Det gällde att kunna spela fort.

Under de år som följde, var Thure Enberg i Södertälje alla unga spelmäns beskyddare. I hans hem fann vi oss väl tillrätta.”

Christina har medverkat i TV-program: Våra favoriter, Tjejer som låter och Midsommarlek. I radioprogram: Våra favoriter, Du spelman samt i åtskilliga lokalförmedlingsprogram.

Dessutom har hon medverkat på gramfoniskivor: Fotmusik för stamp och dans, Bålg LP 106 1971, Spelmanslåtar från Södermanland Sonet 1975, Katten hade tår, danslekar Sveriges Radios förlag 1978, Du spelman, Sveriges Radios förlag 1979.

Som bevis på sina eminenta kvalifikationer som spelman erhöll hon 1966 Zornmärket i silver ”för utmärkt spel av sörmlandslåtar”. För mig är det en glädje att kunna konstatera att Christina Frohm är en av vårt lands absolut förnämsta spelmän.

FÅGELIN ERIK VILHELM fiol

Lantbrukarson från Solö, Fogdö s:n.

Född 9/7 1849 i Solö, Fogdö s:n.

Son till spelmanen och lantbrukaren Jonas Fågelin och Christina Charlotta Langborg.

Han hade aldrig gått i skola, men lärde sig läsa av sin farmor.

Vid elva års ålder började han spela fiol och fadern var hans läromästare. Sedan spelade han som ung på olika danstillställningar i hemtrakten. Han hade en egendomlig fingersättning i det han tog c på tenoren, respektive f på altén o s v med första fingret. Av äldre spelmän kände Fågelin endast till en klarinettest i Länna, vars namn han hade glömt. Även farfadern Lars Jonsson var fiolspelman. (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

FÅGELIN JONAS fiol

Lantbrukare från Solö, Fogdö s:n.

Född 10/9 1818 i Hällby, Fogdö s:n.

Son till spelmanen och bonden Lars Jonsson och Brita Jonsdotter.

Gift med Christina Charlotta Langborg.

Han lärde sig som ung spela av sin far. Även sonen Erik Vilhelm Fågelin var en omtyckt fiolspelman.

Fågelin flyttade efter 1851 från ställe till ställe i socknarna runtomkring Fogdö och angavs vara både dräng och arbetskarl. Vad som orsakade flyttningen från gården i Solö är mig obekant. Ekonomiska problem kan ha varit orsaken. Han bodde i Strängnäs stad efter 1870 med hustrun och de fyra yngsta barnen. Han kallades då arbetskarl. (Strängnäs KA vol. A Ib:16 sid. 191. ULA)

FÄRGAREN se VAHLSTRÖM JOHAN ERIK

GABRIEL I ÅBROSTUGAN se JONSSON GABRIEL

GABRIELSDOTTER CAROLINA ALBERTINA sång

Skräddarhustru från Strökärrstorp, Bettna s:n.

Född 12/4 1836 i Blacksta by, Blacksta s:n.

Dotter till statdrängen senare torparen Lars Gabriel Pehrsson och sångerskan Cajsa Lena Olsdotter.

Död 1914.

Gift med spelmannen, skräddaren och fjärdingsmannen Gustaf Vilhelm Lindberg.

Hon sjöng visor och låtar tillsammans med sin make, melodier som hon lärt av sin mor och som senare spelades på fiol av maken och sonen Vilhelm Konrad Lindberg. Flera av dessa låtar upptecknades av N. Dencker och ingår i ULMA:s samlingar acc. nr. 22290:6.

GAMMELÄNGEN se ANDERSSON ERIK

GILLBERG CARL LUDVIG fiol

Arbetare från Bergholmshus Ottersta, Sorunda s:n.

Född 28/6 1867 i Fräcksta, Sorunda s:n.

Son till statdrängen Carl Gustaf Gillberg och Anna Sophia Persdotter.

Död 2/7 1941.

Gift med Anna Erika Andersdotter.

Han finns upptagen i en förteckning över spelmän i Sorunda upprättad av förre kyrkvärden Brundin (1873-1970). Förteckningen ingår i SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping.

GLABOLN d.y. se JONSSON FREDRIK

GLABOLN d.ä. se LARSSON ERIK

GOGMAN KARL ARVID fiol

Smed från Strökärr, Bettna s:n.

Född 15/9 1877 i Grindstugan, Vrena s:n.

Son till torparen Karl Gustaf Karlsson och Maria Matilda Larsdotter.

Död 18/7 1964.

Gogman lärde sig spela av den berömde spelmannen och orgeltramparen Karl Eriksson från Stigtomta, som också kallades Blinda Kalle men ej ska förväxlas med den blinde stockholmsspelmannen, Karl Johan Ström, som också kallades Blinda Kalle.

Gogman ansåg sin lärare vara mycket sträng, så det gällde att sköta sig, om lektionerna skulle gå friktionsfritt. Minst ett 100-tal gånger fick den blinde spelmannen besök av den unge ambitiöse och förhoppningsfulle eleven.

Gogmans farfar Karl Persson var också fiolspelman och flera av dennes polskor spelades av Gogman.

Gustaf Wetter har åt eftervärlden räddat en del av de märkligare låtarna ur Gogmans repertoar, bl. a. Sjuskävelappen, en mycket ovanlig låt, som dansades på ett underligt sätt av enbart kvinnorna fram på nattkröken, då de flesta paren redan gått hem. Uppteckningen ingår i SSF:s samlingar i arkivet i Malmköping.

Gogman berättade för Wetter mellan uppteckningarna bl. a. om en spelman, som på hemväg från en bal – man kan kanske förmoda i något påverkat tillstånd – råkade komma ut på det förrådiska taket över en varggrop, som givetvis gav vika med påföljd att spelmannen hamnade nere i gropen, där det förut fanns ett gråben. Gubben fann sig emellertid. Han satte felan till hakan och spelade hela natten tills folk kom på morgonen och vittjade gropen. Tack vare musiken hade vargen bevarat sitt lugn – antagligen lika

rädd som spelmannen. Men efter det våldsamma spelet under natten i varggropen fanns det bara en sträng kvar på fiolen då morgonen grydde.

Gogman har byggt tre fioler och ett dragspel, men av de instrumenten har han bara behållit en av fiolerna.

Fanns det förr inga riktiga instrument, så gick det att göra provisoriska sådana. Gogman kom ihåg hur både han och en kvinnlig spelman, Emilia Lundström, spelade en hel natt på en fest vid Långgölet i Björkvik på en cigarrlåda försedd med strängar.

Gogman var medlem av Södermanlands Spelmansförbund och hade många låtar på sin repertoar. Två notböcker innehållande gamla låtar har han donerat till spelmansförbundet.
(Katrineholms-Kuriren den 3/6 1953)

Ur nekrolog som vid hans bortgång publicerades i Katrineholms-Kuriren den 18/7 1964:

”Förr smidesmästaren och bygdespelmannen Karl Arvid Gogman, Fredsgatan 48 A, Katrineholm, avled på lördagen nära 87 år gammal. Han var född i Vrena och började först som lantarbetare, men kom senare i vagnmakarlära vid Virå bruk och senare i Eskilstuna. Mycket smide ingick i vagnbyggandet och så blev smedyrket det dominerande. År 1901 kom hr. Gogman till Bettna och öppnade egen verkstad. Han fick bl. a. göra allt smidesarbete till tornbyggnaden på kyrkan 1902-03. I jämt 50 år bedrev hr. Gogman sin rörelse vid Åkersberg intill Bettna.”

Gustaf Wetter skrev i ett in memoriam bl a:

”Södermanlands Spelmansförbunds äldste medlem har lugnt och stilla somnat in efter ett långt dagsverke. Han var smed och hade kraftiga smedfingrar, väl förfarna vid ässja, smedhammare och lång och trägen arbetstakt. Det märktes på hans vänstra hand, när han hade fiolen under hakan.

Gogman började spela vid 8 års ålder. Övningarna fick han då förlägga till skogen, ty modern förbjöd sonen spela i hemmet. Det lät nog inte särskilt vackert, ty instrumentet var ju en cigarrlåda med snören på. Ett exempel på musikintresse, som måste få sin belöning trots fattigdom, motigheter och ovilja.

1953 var gubben Gogman hos mig en eftermiddag, och det var för mig en folkmusikalisk upplevelse. Polskorna spelade han i sträng rytm och stampade takten stadigt med markering på 2:a takt delen. Valserna, enkla i sin byggnad, troligen gamla visor med äldre anor än valsen från 1790-talet. Den valsen är bland de mest intressanta i sitt slag av de c:a 700 sörmländska låtar jag under årens lopp tecknat upp.
(Wetter Gustaf, Sörmländska låtar)

GRANEBERGARN se EDLUND AUGUST HILMER

GRANLUNDS PELLE se ERICSSON PEHR

GRINDSTUGEN se GUSTAFSSON ANDERS GUSTAF

GUMMETORPARN se LARSSON GUSTAF

GUSTAFSDOTTER ULRICA CAROLINA sång

Bondehustru från Ekeby, Runtuna s:n.

Född 14/3 1848 i Lilla Näs, Ludgo s:n.

Dotter till torparen Gustaf Alexandersson och Brita Ulrica Jansdotter.

Gift med arrendatorn Anders Gustaf Gustafsson.

Hennes son Karl Gustaf Lindell var en framstående fiolspelman och han spelade många av moderns sånger av vilka flera upptecknats av N. Dencker och ingår i ULMA:s samlingar acc. nr. 22290:64.

GUSTAFSSON ALMA LOVISA sång

Bondhustru från Berga, Västra Vingåkers s:n.

Född 9/7 1870 i Härfallet under Basnäs, Regna s:n. Östergötland

Dotter till sångaren Erik Gustafsson.

Gift med spelmannen och hemmansägaren Johan Larsson.

Hon sjöng både visor och polskor, som sedan spelades av sonen Josef Evald Emanuel Larsson, som var en framstående fiolspelman. Många av melodierna efter henne har upptecknats av N. Dencker och ingår i ULMA:s samlingar acc. nr. 7481.

GUSTAFSSON ANDERS FREDRIK fiol

Arbetskarl från Höjen, Stora Malms s:n.

Född 8/9 1856 i Brenäs, Stora Malms s:n.

Son till hemmansbrukaren Gustaf Ersson och Cajsa Lena Jansdotter.

Gift med Anna Lotta Gustafsdotter (den avlidne brodern Johan Alberts fästekvinna).

Bröderna Karl Gustaf, Johan Albert och Klas August var också framstående spelmän.

GUSTAFSSON ANDERS GUSTAF, "GRINDSTUGEN" fiol

Lantbrukare från Snickarstugan, Halla s:n.

Född 16/11 1840 i Fogelsund, Bettna s:n.

Son till torparen Gustaf Olsson och Anna M. Jonsdotter.

Gift 1:o med Anna Christina Berggren.

Gift 2:o med Christina Charlotta Nilsdotter.

Innan han flyttade till Snickarstugan bodde han med sin familj i Grindstugan, därav smeknamnet Grindstugen.

Även sonen Gustaf Vilhelm Andersson och dennes son Axel Evert var och är framstående fiolspelmän.

GUSTAFSSON AUGUST FERDINAND, "NYFFEN" fiol

Hemmansägare från Nyffe, Björkviks s:n.

Född 3/2 1882 i Nyffe, Björkviks s:n.

Son till spelmannen och torparen Gustaf Eriksson och Ulrica Mathilda Jansson.

Han kallades Nyffen efter stället där han bodde.

Började spela "så fort han kunde hålla i en fiol". Fadern hade lärt sig av sin morbror och lärde sedan sonen spela på en fiol som han själv tillverkat.

Av äldre spelmän framhöll Gustafsson Pelle i Kornboda – troligen identisk med den i SvL Söd. omnämnde Kornbon – samt Glaboln, den äldre och yngre. Den äldre kallades också Spel-Erker och sades ha varit med i kriget 1808-09 i Finland. Den yngre Glaboln hette Fredrik Jonsson och dog på 1880-talet.

Erik Andersson i Valla berättade om Nyffen:

"Han spelade med hela kroppen. Han spelade en gång på kastlogen i Eriksberg och lutade sig då mot en stolpe. När spelet var slut, var rocken uppspliten, på ryggen. En annan gång satt han på en logkista och

spelade. Samtidigt hoppade han hela den långa bänken utefter. När han kom till ändan av logkistan hoppade han tillbaka igen.

Nyffen spelade ibland ihop med Kalle i Sliparhällen.
(Wetter Gustaf, Sörmländska låtar)

Hans syster var den omtyckta ”sagotanten Anna i Nyffe”, Anna Karlsson från Dalhagsstugan i Björkvik.

GUSTAFSSON BROR HJALMAR fiol

Skräddare från Bärnstugan Spånga, Västra Vingåkers s:n.

Född 31/3 1903 i Östra Vingåkers s:n.

Son till spelmannen och jordbrukaren Gustaf Albert Gustafsson-Wall och Augusta Amanda Johansson.

Död 1970.

Gift med Sigrid Viola Cederkvist.

Hjalmar Gustafsson var en musikaliskt mångfrestande man, ledare för blåsorkestrarna i Högsjö, Rejmyre och Vingåker, aktiv medlem i Vingåkers orkesterförening, men framför allt spelman med individuell läggning.

Våren 1969 bevistade han en övning i Katrineholms spelmanslag och överlämnade då till mig följande Sörmlandsvisa, en vacker hyllning till hembygden. Uppslaget till sin dikt hade han fått på en spelmansstämma på Julita skans, då 100 spelmän spelade Tystbergavisan för 6000 personer. Kom sedan och säg, att inte allspelet är berättigat, då en stor skara spelmän är samlade för offentligt framträdande.

– Jag ser den stora spelmansskaran framför mig än i dag. De stod framför Bäckstugan i sina granna dräkter. De spelade i pianissimo, men jag ska tala om för dej, att det hördes rent och klart som ett väldigt brus från kyrktorget. Det var det vackraste jag både sett och hört, sade Hjalmar Gustafsson och strök en tår ur ögonvrån.

Detta berättar Gustaf Wetter i en artikel om Tystbergavisan publicerad i Sörmlandslåten nr 1 1971, och Hjalmars Sörmlandsvisa bör alla få ta del av:

En sång till Dig, o Sörmland, vårt barndomens rike.
Sången som skall ljuda av kärlek och av tro.
Av alla vackra nejder Du söker Din like.
Landet på vår jord där jag bygga vill och bo.
I sommarsolens sken och fåglars alla ljud,
Du ligger som en pärla i fager sommarskrud.

Med Dina fält och skogar, Du är som en hägring,
skönaste av alla Du alltid för oss står.
I vördnadsfull beundran vi skådar Din fågring,
Landet är vår hembygd, Din skönhet ej förgår.
I sommarsolens sken och fåglars alla ljud,
Du ligger som en pärla i fager sommarskrud.

Vi prisar Dig, Gud Fader för allt vad Du giver,
för all rikedom som vi tager ur Din hand.
Men högst av allt i livet det ändå förbliver
hembygd som vi älskar, Vårt Södermanland.
I sommarsolens sken och fåglars alla ljud,
Du ligger som en pärla i fager sommarskrud.

GUSTAFSSON ERIK ALBERT fiol och klarinett

Hemmansägare från Ekeby, Dunkers s:n.

Född 3/11 1884 i Ekeby, Dunkers s:n.

Son till spelmannen och hemmansägaren Johan Erik Gustafsson och Anna Mathilda Persdotter.

Gift med Ida Katarina Andersson.

Redan som barn började han spela på en fiol som fadern tillverkat och denne blev också hans läromästare. Erik Albert lärde sig även spela klarinett men vem hans lärare var är för mig obekant. Han lär dock ha varit den ende klarinettspelaren bland medlemmarna i SSF under de första 20 åren, men med sitt instrument satte han en viss klangfärg under samspel med de många fiolerna.

Oskar Pettersson från Eskilstuna tecknade under 1940-talet upp en hel del sörmländska låtar efter Gustafsson och de ingår numera i ULMA:s samlingar acc. nr. 29530.

Fadern var ju också han spelman och Albert spelade många av dennes låtar. Enligt Oskar Pettersson kunde tydligt förnimmas gemenskapen mellan de två, far och son, och deras sätt att föredraga de gamla meloderna. Båda komponerade var sin vals som båda upptecknats av Pettersson, som ansåg båda valserna vara fast förankrade i den sörmländska musiktraditionen.
(ULMA acc. nr. 29530)

Några av Albert Gustafssons låtar upptecknades redan 1935 av N. Dencker och ingår även de i ULMA:s samlingar acc. nr. 9046.

En av Alberts morbröder, Per Erik Pettersson, var också fiolspelman. Både Albert och fadern var mycket anlitade bröllopsspelmän, men de tingades även till att spela vid andra danstillställningar. Senare spelade Albert också tillsammans med mjölnaren Axel Enqvist från Mellbykvarn.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

GUSTAFSSON ERIK ALFRED fiol

Hemmansägare från Marielund, Härads s:n.

Född 18/5 1870 i Stavberg, Härads s:n.

Son till torparen Gustaf Vilhelm Eriksson och Catolina Fogelin.

Gift med Hildegard Maria Eriksson.

Hans intresse för fiolspelning väcktes, då han i tjugårsåldern hörde ett par äldre spelmän i hemtrakten: Janne Eriksson boende vid Hagberget i Härad och Gustaf Larsson från Barva s:n, och Gustafsson lärde sig, inspirerad av dessa storspelmän, på egen hand en del av deras låtar.

Gustafsson spelade mycket taktfast, tryggt och säkert med ren och distinkt ton. Hans spelsätt var genuint gammaldags och den utpräglad fasta rytm, som kännetecknade utförandet, vittnade om att han spelat mycket till dans. När han spelade stödde han fiolen mot knät.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

GUSTAFSSON-WALL GUSTAF ALBERT fiol

Torpare från Åbygget, Västra Vingåkers s:n.

Född 5/2 1866 i Skedevi s:n Östergötland.

Son till pigan Maja Catharina Hjelm. Styvfadern hette Lars Johan Wall och var skräddare.

Död 7/11 1943.

Gift med Augusta Amanda Johansson, vars fader sjöng visor och folkmelodier.

Albert började spela fiol vid 8-9 års ålder, och redan som barn lärde han sig noterna av en pojke som i sin tur lärt konsten av en skollärare. Albert berättar själv:

”Ja börja ve Åby hos en fabriksarbetare, som hette Viktor Forslund. Han hade lärt utå en skollärare Jonsson därute. Och sen för C.A. Lindblom ve Rejmyre i Skäve (Skedevi). När han då va ute å spela då skulle han ha ett par pojkar mä sej å hjälpa te. Ja va mä iblan. Han va 62 år då han va ve Beckershof (i Östra Vingåker) en midsommarafton, då han ga sej ut blan ungdomen å slogs mä dem. Lindblom byggde åt sej, då va ja 14 år, en stuga ve Udenäs i Skäve.”

**Sittande: Gerda, Albert och Hjalmar Gustafsson
Stående: Verner, Harald, Edvin (senare Wall) samt Hugo Gustafsson.**

Bild ur CA Lindblom, Sörmlands museum, ISBN 91-85066-53-2

Lindblom,

Gustafssons läromästare, var en gammaldags spelman, och han hade ofta mycket grova ord till de melodier han spelade. Till hambopolskan Skinnböxer:

Skinnböxer mä lucka, innanför sitter kucka.

Och en annan polska har texten:

Å allri har ja känt mi höna klia
så förbaskat som ho gör i kväll...

Och ett tredje exempel:

Hutta, mutta ä jäkla roli å ta femton, sexton sjutton gånger å ra.

Gustafsson fortsätter:

”Ve Forssa va de en spelman som hette Lundström, som spela på missommerdansen. Han va från Vermbol. Ve Beckershof va de en Eriksson från Vad som spelte. Han lever än (1934).

Min mor Maria Gustafsson sjöng. Svärfar min har varit styver te sjunga. Han hette Johan Andersson, va född på 1830-talet ve Dammstugan på Sjöholmsgodset.”

11 st melodier efter Gustafsson upptecknades år 1934 av N. Dencker och ingår i ULMA:s samlingar acc. nr. 7481.

Gustafsson vandrade omkring i hembygden och spelade liksom en av sina lärare August Widmark. Gustafsson gästade då och då spelmannen Karl Arvid Gogman. Så gjorde han en gång, då han var på väg från Nyköpingstrakten, där han varit för att besöka släktingar och bekanta. Han var mycket misslynt då han återkom och träffade Gogman, ty det var ingen av anförvanterna, som velat lyssna till hans spel.

– Jag kan då lika gärna spela för krettera, som för de där människorna, klagade Gustafsson. Hos Gogman kom han dock snart på bättre humör.

(Wetter Gustaf, Sörmländska låtar)

Spelmansfamiljen Gustafsson, spelmansstämman på Stenhammar.
Fr. v. troligen Verner, Harald, Albert, Hugo och Gerda Gustafsson.
Det fanns fler spelande familjemedlemmar.

I sin krafts

dagar hade han flera elever som han undervisade i musicerandets svåra konst. På några spelmansstämmor uppträdde han som ledare för en kvintett, bestående av pappa Albert själv, en dotter och tre söner. Då myste gubben, när de släppte lös en polska efter Lindblom eller någon glad vals efter Widmark. Sonen Hjalmar var en mycket framstående fiolspelman.

På många baler och bröllop har Gustafsson spelat ofta tillsammans med skogvaktare E.G. Gustafsson¹ från Rejmyre, vars far² och farbror³ – den senare bosatt på ett ställe kallat ”Fyrkanten” i Björkviks s:n – var duktiga fiolspelmän. Farbrodern ansågs vara speciellt framstående som polskespelare. (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

GUSTAFSSON GUSTAF ALBERT fiol

Snickare från Hildursborg, Frustuna s:n.

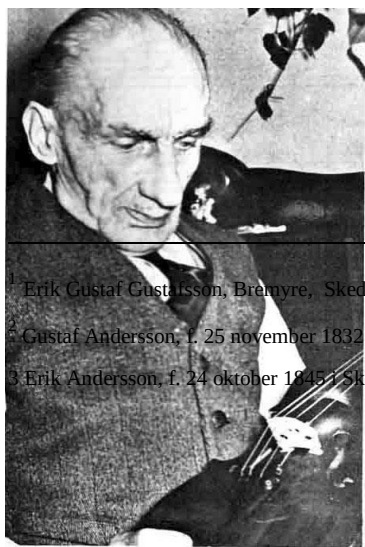
Född 24/2 1879 i Ekhof, Björnlunda s:n.

Son till spelmannen och stataren Gustaf Larsson och Hedvig Lovisa Engstrand.

Gift med Hilda Sofia Fors.

Gustaf Albert lärde sig spela fiol av fadern samt en blind gubbe boende på Björnlunda fattigstuga.

Christina Frohm, Gustafssons dotterdotter och själv framstående spelman, berättar om sin morfar i Sörmlandslåten nr 1 1979:

”Min morfar Albert Gustafsson hade gått i snickarlära och lärt sig att bygga tröskverk. Genom att köpa lite skog, avverka, sälja det bästa för att få kontanter och ta vara på det sämre virket själv, började han att bygga sin verkstad.

Det blev ett stort hus med stora 9-rutiga fönster. Sannolikt en reaktion mot barndomshemmet Bygget, där man knappt kunde gå rak och där ljuset silade in genom blyinfattade gluggar.

¹ Erik Gustaf Gustafsson, Brännyre, Skedevi, f. 26 november 1863 i Skedevi s:n, Östergötland.

² Gustaf Andersson, f. 25 november 1832 i Skedevi s:n, Östergötland.

³ Erik Andersson, f. 24 oktober 1845 i Skedevi s:n, Östergötland.

Under takåsen i den nya verkstadsbyggnaden inreddes en lägenhet för tillfälligt bruk. Den lilla familjen flyttade in 1905 och den treåriga sonen Nils bar sopskyffeln till sitt nya hem.

Detta med att tillverka och sälja tröskverk visade sig gå dåligt i konkurrens med industrin och på grund av avsaknande av elektrisk ström. (Den kom först 1944). Det blev att slå sig på jordbruk istället med allt vad det innebar, bruk av avlägsna arrendegårdar, förflyttning av redskap och slitsamt arbete för hela familjen.

Den stora verkstadslokalen stod nu tom så när som på hyvelbänk och svarv, och man började då använda den till danslokal. Sonen i huset, Nisse, började där sin bana som dansmusiker, först på munspel, sedan på dragspel med stigande antal spelrader i diskanten tills han 1920 köpte sitt första 5-radiga.”

GUSTAFSSON JOHAN ALBERT fiol

Hemmansägareson från Brenäs, Stora Malms s:n.

Född 20/2 1845 i Brenäs, Stora Malms s:n.

Son till hemmansägaren Gustaf Ersson och Cajsa Lena Jansdotter.

Död 1866.

Enligt Stora Malms församlings husförhörlängd A I:23 hade han som sin fästekvinna tagit Anna Lotta Gustafsdotter. Men efter Johan Alberts död gifte hon sig i stället med dennes broder Anders Fredrik som också var fiolspelman liksom bröderna Klas August och Karl Gustaf.

GUSTAFSSON JOHAN ALFRED fiol

Hemmansägare från Stora Askrännilen, Härads s:n.

Född 23/4 1865 i Stavbergstorp, Barva s:n.

Son till hemmansägaren Gustaf Andersson och Anna Stina Andersdotter.

Gift med Augusta Vilhelmina Lindblad.

Flera låtar efter Gustafsson ingår i K.P. Lefflers samling Folkmusik från norra Södermanland I-II.

GUSTAFSSON JOHAN AUGUST, ”BLINDA JOHAN” fiol

Fosterson från Hesselby, Kjula s:n.

Född 25/7 1843 i Hesselby, Kjula s:n.

Son till pigan Anna Charlotte Andersdotter.

Han var från födseln nästan helt blind.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

GUSTAFSSON JOHAN ERIK fiol, klarinett

Hemmansägare från Ekeby, Dunkers s:n.

Född 1/6 1844 i Ekeby, Dunkers s:n.

Son till bonden Anders Gustaf Olsson och Johanna Jonsdotter.

Död 1924.

Gift med Anna Matilda Persdotter.

Sonen Erik Albert Gustafsson var också fiolspelman liksom svågern Per Erik Pettersson.
(ULMA acc. nr. 9046)

En vals komponerad av Gustafsson har upptecknats av Oskar Pettersson från Eskilstuna.
(ULMA acc. nr. 29530)

Johan Erik lärde sig spela fiol av klockaren Langborg i Dunker. Sedan spelade han ofta på bröllop och danstillställningar tillsammans med mjölnaren Enkvist vid Mälby kvarn.

GUSTAFSSON KARL FERDINAND fiol

Lantbrukare från Källstugan, Länna s:n.

Född 4/4 1886 i Källstugan, Länna s:n.

Son till bondemågen Gustaf Erik Olsson och Kristina Albertina Jansdotter.

Gift med Sigrid Ingeborg Jansson.

Han lärde sig själv spela fiol medan han ännu gick i skolan. I hans släkt fanns inga spelmän - fadern var dock musikalisk och sjöng mycket – men Gustafsson kom snart i förbindelse med traktens spelmän, av vilka han torde ha rönt visst inflytande och vars melodier han lärde sig. Bland de förnämsta av dessa nämnde han Karl Jonsson i Rocklänna och Gustaf Eriksson i Brostugan, den senare en elev av klockaren och skolläraren Ahlström i Dunker, som också var en skicklig spelman.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

GUSTAFSSON KARL GUSTAF fiol

Hemmansägareson från Brenäs, Stora Malms s:n.

Född 3/12 1840 i Jättorp, Stora Malms s:n.

Son till hemmansägaren Gustaf Ersson och Cajsa Lena Jansdotter.

Hans bröder Johan Albert, Anders Fredrik och Klas August var också fiolspelmän.

GUSTAFSSON CARL JOHAN fiol

Korpral och torpare från Kårtorp, Gåsinge s:n.

Född 5/12 1815 i Uppland. (Födelsesocken ej angiven i Gåsinge församlings husförhörlängder).

Död 31/3 1871.

Gift med Maria Elisabeth Andersdotter.

Gustafsson lärde bl. a. Anders Petter Pettersson i Taxinge s:n och Johan Petter Vickman spela fiol.

Att döma av de låtar som meddelats efter honom, måste han ha varit en betydande spelman, med en präktig repertoar av sextondelspolskor, och det råder intet tvivel om att denna polsketyd som i sydöstra och östra delarna av landskapet är tämligen rikt företrädd, även i övriga delar omhuldats och brukats för några decennier sedan, vilket även Lefflers och andras uppteckningar ge belägg för.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Hans hustru hade tidigare varit gift och hennes barn i det äktenskapet blev genom arv ägare av gården Kårtorp. Då Gustafsson som änklings efter andra hustrun ej längre förmådde sköta det lilla småbruket, erhöll han av styvbarnen till bostad en liten stuga, som han fick bebo till döddagar.

GUSTAFSSON KARL OSKAR EMIL fiol

Hemmansägare från Björsta, Ösmo s:n.

Född 9/1 1886 i Björsta, Ösmo s:n.

Son till hemmansägaren Anders Erik Gustafsson.

Gift med Anna Teresia Elisabet Nilsson.

Brodern Carl Otto Gustaf betraktades som en skickligare spelman och Emil slutade själv spela på grund av broderns överlägsenhet enligt förteckningen över Ösmospelmän, som ingår i SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping.

GUSTAFSSON CARL OTTO GUSTAF fiol

Arbetare från Björsta, Ösmo s:n.

Född 27/5 1892 i Björsta, Ösmo s:n.

Son till hemmansägaren Anders Erik Gustafsson.

Gift med Edit Tyra Larsson.

Han ansågs vara en mycket skicklig spelman. Brodern Karl Oskar Emil slutade spela på grund av broderns överlägsna färdigheter. Allt enligt en förteckning över spelmän från Ösmo som förvaras i SSF:s arkiv i GW-stugan, Malmköping.

GUSTAFSSON KLAS AUGUST fiol

Murare från Kristineberg, Öja, Flens s:n.

Född 8/9 1856 i Brenäs, Stora Malms s:n.

Son till hemmansbrukaren Gustaf Ersson och Cajsa Lena Jansdotter.

Gift med Mathilda Charlotta Svensson.

Han lärde sig själv spela fiol och sina melodier har han efter sina tre bröder Johan Albert, Anders Fredrik och Karl Gustaf. I Stora Malm, där han föddes, fanns i hans ungdom en gammal spelman, skräddaren Dahlgren, vilken ansågs som tämligen framstående.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

GUSTAFSSON OTTO fiol

Oidentifierad spelman från Runtuna s:n.

En del melodier efter honom spelades av Oskar Andersson från Snesta i Spelviks s:n.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

GÖSSE-KALLE fiol

Oidentifierad spelman från Tystberga s:n.

Han ansågs väl inte vara bland de skickligaste spelmännen i socknen, men var ofta anlitad, törhända beroende på att han ansågs stå i förbund med mystiska makter.

På äldre dagar drog han sig fram genom att stryka omkring och tigga i grannsocknarna. Han påstods ha försvurit sig åt den onde och ansågs äga förmåga att spela så att varken levande eller döda ting kunde vara stilla. Han spelade dock aldrig förrän han hade fått brännvin och delade alltid första supen med fiolen på så sätt, att han hällde en skvätt genom ena f-hålet.

– Även fiolen ska ha sitt, ansåg han.
(Carlsson Ture. Några sörmländska spelmän. Slöjd och Ton nr 2 1951)

EFTERSKRIFT

Författaren och utgåvan

Författaren, genealogen, radiomannen mm Lars Erik Larsson, föddes i Göteborg 1931. Fadern var pastor i Svenska Israelmissionen och familjen fick då och då byta bostadsort, men som vuxen blev Uppland hans hembygd. Till vardags arbetade han på Landsarkivet i Uppsala där han hade nära tillgång till olika statliga arkiv från Uppsala, Sörmlands, Örebro, Västmanlands och Dalarnas län.

Lars-Erik Larsson (1931 – 2006)
Foto Gösta Brandberg

Han hjälpte många släktforskare med uppgifter och skrev många artiklar och böcker. Efter sin första bok om uppländska klockare och organister *Organister och klockare i Uppland, Svartsjö kontrakt* började han söka efter dessas elever – det ålåg nämligen klockare och organister att både svara för musik vid större kalas i socknen och ta emot 'nylärningar'. Resultatet av detta arbete blev boken *Uppländske spelmän under 4 århundraden* (Upplands Grafiska AB 1980, ISBN 91-970228-1-0) och han beslöt sig därefter att göra motsvarande arbete för Sörmland. Södermanlands Spelmansförbund har ett omfattande arkiv med både eget material och kopior från andra institutioner och Lars Erik Larsson gick successivt genom

merparten av samlingarna och kompletterade spelmansuppgifterna med biografiska data och andra uppgifter från andra källor.

Resultatet blev ett manuskript på över 550 sidor med uppgifter om mer än 700 spelmän och sångare som verkat i Sörmland – flertalet under 1800-talet eller det tidiga 1900-talet, en mindre del från 1700-talet och några enstaka var från slutet av 1600-talet. Ett fantastiskt material – men det blev aldrig tryckt - någon finansiering stod inte att finna till den omfattande utgåvan.

Lars Erik gick bort 2006 och fick inte uppleva att materialet äntligen (2008) publicerades – visserligen inte i tryckt form, utan på Internet, men därigenom tillgängligt för många.

Manuset har digitaliserats i sin helhet utan andra ändringar än uppenbara stavfel och smärre felaktigheter. Några enstaka förtydliganden har lagts som fotnoter. 700 spelmän och sångare är ett väsentligt antal men läsaren kommer kanske ändå att sakna några namn, men Lars Eriks urval har bibehållits – med ett enda undantag; August Widmark i Vingåker saknades. Han var 1800-talets mest kände spelman i västra Sörmland och det har givetvis inte undgått författaren. Sannolikt hade han ett separat material om storspelmannen, men av någon anledning kom det inte med i manuset. Här har en komplettering skett.

Successivt har skriften illustrerats med bilder samt utökats med fler spelmän.

Lars Eriks farfar var spelman och finns med i den uppländska utgåvan. Han hette Lars August Larsson, född 1859 i Nora och var aktiv spelman tills han gifte sig. Lars-Erik kommenterar sin egen roll: "...jag är ett av hans barnbarn. Tyvärr har jag ej begåvats med förmåga att traktera instrument, men ärvt ett levande intresse för musiken och då speciellt allmogemusiken och dess utövare både nu och i gången tid. Ett intresse som varit förutsättningen då det gällt att färdigställa denna spelmansmatrikel."